

Morten Ejrnæs og Merete Monrad

Profession, holdning og habitus:

Forholdet mellem pædagogers og forældres holdninger til pædagogiske spørgsmål i daginstitutioner

Uoverensstemmelser mellem pædagoger og småbørnsforældre i daginstitutioner kan være afgørende for forældresamarbejdet, forældrenes tilfredshed og pædagogernes arbejdsliv. Sådanne uoverensstemmelser eller deciderede konflikter kan opstå af forskellige årsager. Særligt kan forskelle i gruppernes viden om børn, interessekonflikter og værdikonflikter gøre sig gældende. I denne artikel undersøger vi værdikonflikter mellem pædagoger og småbørnsforældre igennem en holdningsundersøgelse. Det har ikke tidligere været undersøgt, hvor ens eller hvor forskellige forældres og pædagogers holdninger til konkrete pædagogiske spørgsmål er. I to kvantitative vignetundersøgelser gennemført med et repræsentativt udsnit af pædagoger og småbørnsforældre sammenlignes de to gruppers holdninger. Undersøgelserne viser overordnet, at de to gruppers holdninger er meget ens. I forhold til en del spørgsmål har majoriteten inden for både pædagoggruppen og forældregruppen samme holdning, mens begge grupper i andre spørgsmål er splittede internt, men på nogenlunde samme måde. Der er således ikke belæg for, at der forekommer værdikonflikter mellem professionsgruppen og brugergruppen. De empiriske resultater diskuteres i forhold til organisations- og professionsteoretiske tilgange samt i forhold til forskellige Bourdieu-inspirerede referencerammer, der har været almindelige i studiet af relationsprofessioner i Danmark. På denne baggrund argumenteres for, at eksisterende tilgange til studiet af relationsprofessioner må modificeres, så de kan rumme både holdningsdiversiteten blandt professionelle og ligheder i holdningsmønstre professionsgruppen og brugergruppen imellem.

Søgeord: Pædagoger, forældre som brugere, profession, holdninger, vignetundersøgelse.

I de senere år har flere studier belyst velfærdsprofessionernes faglige holdninger til specifikke spørgsmål i det sociale og pædagogiske arbejde med børn. I dansk kontekst er professioners holdninger blevet sammenlignet (se fx Ejrnæs 2006), men der er også blevet lavet undersøgelser af pædagogers specifikke holdninger til en række pædagogiske spørgsmål (Ejrnæs & Monrad 2010). Også i international sammenhæng bliver velfærdsprofessionelles holdninger i stigende grad gjort til genstand for analyse (Birchall og Hallet 1995, Taylor 2006, Wallander 2012, Williams og Soydan 2005), men det er forholdsvis sjældent professionelles og brugeres holdninger sammenlignes. Det er imidlertid oplagt, at netop forholdet mellem professionelles og brugeres holdninger kan være afgørende for henholdsvis samarbejdet mellem brugere og professionelle, tilrettelæggelsen af det professionelle arbejde, brugernes oplevelse af velfærdsstatens tilbud og de professionelles trivsel og arbejdsudførelse.

I denne artikel sættes fokus på relationen mellem pædagogers og småbørnsforældres holdninger. Daginstitutioner for børn er en af de velfærdsinstitutioner, som flest borgere er i berøring med. 97 % af børn på 3-5 år i Danmark går i daginstitution (Danmarks Statistik 2012), og da forældrene typisk henter og bringer børnene, sker der dagligt et møde mellem forældre og pædagoger. Disse møder skaber mulighed for uoverensstemmelser eller konflikter. Konflikter mellem professionelle og brugere kan skyldes en række forhold. For det første kan forskelle i viden (fx om børns udvikling og trivsel) medføre forskellige eller modstridende problemforståelser og handletendenser. For det andet kan interessekonflikter, som skyldes professionelles og brugeres modstridende ønsker og interesser fx i forhold til åbningstider og "lukkedage", have betydning. Og endelig kan værdikonflikter spille en rolle, idet både selektion til en profession og sekundær socialisering inden for professionen kan betyde, at der i professionen findes et særegent værdisystem, som adskiller sig fra værdierne i befolkningen som helhed (fx i form af en særegen professionsetik). Værdikonflikter kan vedrøre indholdet i værdierne, fx hvad man opfatter som en god barndom, men også hvordan værdierne bør virkeliggøres og dermed, hvordan den pædagogiske praksis bør tilrettelægges (Fuller & Myers 1941). Værdikonflikter er ofte vanskeligere at løse end interessekonflikter, hvor der, når interesserne er afdækket, er mulighed for et kompromis, hvor interesserne afvejes, mens værdikonflikten vedrører moral, værdier og etik, der ikke på samme måde kan forhandles (Aubert 1963; Brinkmann & Ims 2004)¹. Forekommer der værdikonflikter imellem forældre og pædagoger, har det således central betydning for samarbejdet i daginstitutionen, de professionelle pædagogers praksis og arbejdsglæde samt forældres tilfredshed med og tryghed ved børnenes ophold i institutionen. I denne artikel sætter vi fokus på værdikonflikter og undersøger, hvordan værdikonflikter gør sig gældende i mødet mellem pædagoger og forældre til småbørn.

Værdikonflikter belyser vi empirisk ved at afdække holdningsmæssige ligheder og forskelle mellem brugere (forældre) og professionelle (pædagoger). Det har os bekendt ikke tidligere været afdækket, hvor ens eller hvor forskellige forældres og pædagogers holdninger til konkrete pædagogiske spørgsmål er, og derfor er formålet med artiklen at beskrive gruppernes holdningsmønstre. Denne beskrivelse uddyber forståelsen for, hvilke værdikonflikter der kan gøre sig gældende, når professionelle og brugere mødes i velfærdsstatsligt regi. Den skal samtidig lægge op til en teoretisk diskussion af, hvordan en velfærdsprofessions holdninger er påvirket af de omgivelser, som professionen agerer i. Denne diskussion aktualiserer spørgsmålet om, i hvilket omfang professionelles holdninger formes af individuelle livsforløbsspecifikke forhold, og i hvilket omfang strukturelle forhold omkring profession, organisation, sekundær socialisering og doxa gør sig gældende.

Formålet er at afdække nogle af de holdningsmønstre og eventuelle værdikonflikter, som latent er til stede, når de to grupper af interessenter: pædagoger som professionelle og forældre som brugere af daginstitutioner mødes, fx ved aflevering og hentning af børn, ved forældremøder og i bestyrelsesarbejde.

I artiklen søger vi derfor at besvare følgende forskningsspørgsmål: Hvilke holdningsmæssige ligheder og forskelligheder i relation til pædagogisk arbejde i daginstitutioner findes mellem forældre til småbørn og pædagoger?

På baggrund af en empirinær analyse af holdningsmønstre ønsker vi desuden at diskutere følgende spørgsmål: I hvilket omfang kan mønstrene i de professionelles holdninger i relation til brugernes holdninger teoretisk forklares ud fra strukturelle forhold omkring profession, organisation og doxa?

Holdning, profession, organisation og habitus

I det følgende vil vi anlægge en række teoretiske betragtninger på professionelles og brugeres holdninger og forholdet imellem dem. Undersøgelsen tager afsæt i en teoretisk forståelse af holdninger som dispositioner til at handle, føle, mene og opfatte fænomener på bestemte måder. Holdninger kan på den ene side anskues som en dimension af habitus og på den anden side anskues som udtryk for den doxa, der eksisterer inden for et felt, fx en profession (Jär-

vinen 2002:82). Vi opfatter holdninger som en indgangsvinkel til at studere faglige vurderinger, fordi holdningskomponenterne viden og erfaring samt følelser og værdier er del af de professionelle faglighed. Samtidig må handletendenser, som er en tredje holdningskomponent, opfattes som fagligheden omsat i en praksiskontekst (Ejrnæs & Monrad 2010). Det er netop handletendenserne, som vi belyser.

I den danske forskning forekommer forskellige overordnede betragtninger på holdningerne blandt velfærdsprofessionelle. Som vi i det følgende vil tydeliggøre, danner en række af disse teoretiske tilgange baggrund for en forventning om holdningsmæssig enighed inden for en profession, men der findes dog også teoretiske perspektiver, der betoner uenigheden inden for en profession.

På baggrund af professionssociologien skulle man forvente, at det er mennesker med bestemte opfattelser og værdier, der vælger at blive pædagoger, fordi netop denne professions opgaver og arbejdsform tiltaler mennesker, der har nogenlunde de samme værdier vedrørende fx barndom og omsorg. En lignende betragtning kan gøres gældende ud fra habitusbegrebet, hvor det forventes, at mennesker med samme habituelle dispositioner tendentielt vælger samme type uddannelse (Priour 2010, Harrits & Gytz Olesen 2012). Samtidig udgør pædagoguddannelsen en form for sekundær socialisering, der virker gennem de studerendes tilegnelse af fagets teori og metode. Samlet skulle man således forvente, at selektionen og den sekundære socialisering under studiet betyder, at pædagoger har fælles faglige holdninger til pædagogiske spørgsmål.

Organisationsteorien tydeliggør endvidere, at organisatoriske betingelser i form af pædagogernes opgaver, reglerne for arbejdet og organisationskulturen medvirker til, at der udvikles ensartede procedurer, vaner, ritualer, fælles værdier og holdninger til centrale spørgsmål i det professionelle arbejde. For pædagoger ligger tillige bestemte kerneopgaver som fx udvikling (herunder læring) og omsorg fast i lovgivning og cirkulærer. Øget statslig detailstyring gennem krav om udarbejdelse af fx læreplaner og afholdelse af bestemte aktiviteter som fx børnemiljøvurderinger (se Ahrenkiel et al. 2012:27-31) kan også fremme ensretning af holdningerne blandt pædagoger gennem krav om resultatmåling fx ved dokumentation af opnåede resultater i forhold til læreplanen.

Hvis Bourdieus begreber om felt og symbolsk kapital inddrages, kan der gøres forskellige betragtninger gældende. Besiddelse af bestemte former for kapital og en specifik form for symbolsk kapital kan være afgørende for at få anseelse og magt inden for et givent felt, fx en sektor eller en profession (Brodersen 2009:35-43, Harrits & Gytz Olesen 2012). Det hænger sammen med udviklingen af en doxa, der afspejler sig i fælles opfattelser af, hvad der er naturligt og selvindlysende inden for dette felt (Järvinen & Mortensen 2002: 15-18, Järvinen 2002:75-76). Begreberne symbolsk kapital og doxa kan såle-

des give anledning til en forventning om holdningsmæssig enighed inden for en profession.

Med afsæt i habitus og kapitalbegreberne kan man dog også forvente, at pædagogerne afhængig af deres kapitalsammensætning og individuelle habitus positionerer sig forskelligt inden for daginstitutionfeltet, hvilket kan give sig udslag i forskellige strategier og holdninger (Hansen et al. 2010). Ud fra habitusbegrebet kan man endvidere argumentere for, at det er tvivlsomt om tre et halvt års professionsbacheloruddannelse kan ændre grundlæggende habituelle dispositioner, der er opbygget gennem livsforløbet. Arbejdet som pædagog behøver desuden ikke at medføre store holdningsmæssige ændringer, når man tager i betragtning, at pædagoger også i privatlivet er i kontakt med mennesker med forskellige holdninger.

Samlet er der således med udgangspunkt i de anførte teoretiske tilgange argumenter for, både at der vil være holdningsmæssig enighed blandt pædagoger, og at der vil være en vis holdningsmæssig spredning.

Forældre til børn i daginstitutioner udgør i modsætning til pædagogerne en meget heterogen gruppe. De udgør et bredt udsnit af den danske befolkning, hvilket betyder, at de har habituelle dispositioner og kapitalsammensætninger, der afspejler, at forældre kommer fra alle sociale lag. Teoretisk kan såvel værdi- og klassekonflikter som livsformsforskelle underbygge, at der blandt dem findes betydelige holdningsforskelle. Empirisk viser en dansk undersøgelse også (Gundelach 2011), at der i befolkningen er stor uenighed om spørgsmål, der må formodes at spille en vigtig rolle for forældrenes ønsker til daginstitutioner. Det gælder således, hvilke socialiseringsmål eller opdragelsesværdier (Sultz-Jørgensen et al. 2011:47) forældrene prioriterer højest, og det gælder også prioriteringen af fritidsliv og arbejdsliv og synet på det enkelte individs ansvar for sin egen situation (Thuesen 2011:57-75). Der er derfor grund til at forvente betydelige uenigheder inden for forældregruppen, og at disse uenigheder hovedsagelig vil udspille sig omkring spørgsmål, hvor værdi- og holdningspluralismen i den danske befolkning generelt er stor.

Samlet kan man forvente, at professionel socialisering, selv-selektion og doxa inden for professionen betyder, at pædagogerne har andre holdninger og værdier end forældrene. Holdningsmæssige uenigheder skyldes dog ikke kun værdikonflikter. Interesseforskelle udtrykkes også i holdningsmæssige uenigheder: pædagogerne har specifikke interesser knyttet til deres arbejdsforhold, fx vedrørende arbejdstid og belastninger af ryggen, mens forældrene har interesser knyttet til daginstitutionens fleksibilitet og tilgængelighed i forhold til pasningsbehovet, og de kan have interesse i, at pædagogerne tilsidesætter hensyn til arbejdsmiljøet og fx løfter børnene op og trøster dem.

På baggrund af disse overvejelser forventer vi at finde holdningsmæssige uoverensstemmelser mellem pædagoger og forældre.

Metode

Til sammenligningen af pædagogers og forældres holdninger har vi anvendt den vertikale vignetmetode kvantitativt (se Ejrnæs & Monrad 2012:107-115). Professionelle i form af daginstitutionspædagoger og brugere i form af forældre til børn på 0-10 år er blevet præsenteret for beskrivelser af samme relativt velbeskrevne hændelsesforløb i to vignetter (cases) og for spørgsmål om, hvordan de mener, at en pædagog eller leder i de beskrevne situationer bør handle. På den måde kan pædagogers specifikke holdninger til forskellige pædagogiske spørgsmål sammenlignes med forældres holdninger til nøjagtig de samme spørgsmål. Den vertikale vignetmetode er på grund af den velbeskrevne case velegnet til at belyse specifikke holdninger til praksisnære situationer eller problemer kvantitativt. I kvantitative vignetundersøgelser er pointen at kunne opgøre og sammenligne respondentgruppers holdninger. Fordelen er, at vignetmetoden, modsat traditionelle holdningsundersøgelser, skaber en fælles kontekst (standardisering) for besvarelsen og dermed øger validiteten af holdningssammenligningerne (Alexander & Becker 1978). Vignetmetoden tager desuden højde for, at respondenternes vurderinger ikke eksisterer i et vakuum, men netop relaterer sig til konkrete situationer (Finch 1987:106). Det er en mere valid måde at nærme sig både faglige vurderinger og holdninger, end hvad man kan gøre i en generel holdningsundersøgelse. Kritikken af vignetundersøgelser er i denne sammenhæng, at respondenternes stillingtagen til en hypotetisk vignet ikke nødvendigvis afspejler deres stillingtagen og handlinger i faktisk social interaktion. I sociale interaktioner er man ikke distanceret observatør, men en involveret deltager med relationer til andre mennesker, følelsesmæssige reaktioner mv. (Parkinson & Manstead 1993). Derfor er det væsentligt at være opmærksom på, at selv om vignetmetoden kan være egnet til at afdække specifikke holdninger, så kan den ikke belyse, hvordan respondenterne faktisk handler.

Konstruktion af vignetter og spørgsmål

Vignetterne er begge udviklet af eksperter inden for det pædagogiske område til brug i en tidligere undersøgelse af pædagogers faglighed. Vignetterne er udvalgt, så de repræsenterer dels det almindelige forældresamarbejde omkring hverdagen i daginstitutionen (forældreønsker i forbindelse med spisesituationer) og dels en mere sjældent forekommende situation, som har implikationer med relevans for spørgsmål omkring afvigelse og stemping (en dreng, der går med kjole). Med disse to nedslag gør vi intet forsøg på at dække hele spektret af situationer, der kan være relevante for forældresamarbejdet i daginstitutioner. Alligevel drejer det sig om to nedslag, hvor mønsteret i holdningsfordelingerne kan have analytisk generaliserbarhed i forhold til andre dimensioner af forældresamarbejdet i daginstitutioner. Til de to vignetter har vi stillet henholdsvis 14 og 16 konkrete spørgsmål om handletendenser i relation til casen (hvad lederen eller pædagogerne bør gøre). De fleste spørgsmål

kunne besvares med "ja", "nej" eller "kan ikke svare". I enkelte spørgsmål blev respondenterne dog bedt om at prioritere forskellige handlemuligheder. Vignetterne er gengivet nedenfor, mens spørgsmål og svarfordelinger er gengivet i tabel 2 og 4.

I konstruktionen af vignetterne har vi ikke foretaget en systematisk variation af indholdet på tværs af de to vignetter. Vignetterne repræsenterer to vidt forskellige situationer, der er forskellige på en lang række punkter (bl.a. situationens alvor, karakteren af det dilemma respondenterne skal tage stilling til, spørgsmålenes udformning). Det er derfor ikke muligt ved en sammenligning på tværs af de to vignetter at udskille præcist, hvad det er ved vignetterne, der får respondenterne til at reagere forskelligt eller ensartet på dem. En sådan systematisk sammenligning af de to vignetter har ikke været intentionen med undersøgelsen. Vignetterne er anvendt for at standardisere svarkonteksten, så forældres og pædagogers holdninger kan sammenlignes.

Case: Nikolaj, seks år

Nikolaj har gået på daginstitutionen, fra han var to år gammel. Han har to ældre søskende, der også har gået der. Fra helt lille har Nikolaj altid været vild med at klæde sig ud med pynt, sløjfer, hatte, kjoler m.v. Nu er han blevet så stor, at han snart skal i skole og begynde i SFO, og han er blevet ved med at klæde sig ud. Han går således meget tit i kjole og kan ikke lide at gå i bukser. I sine lege med de andre børn kalder han sig ofte Nikolla, altså et pigenavn.

Forældrene til de andre børn i daginstitutionen synes, at det er meget provokerende og mener, pædagogerne må sætte en stopper for det bl.a. med den begrundelse, at Nikolaj vil blive kraftigt mobbet i skolen, hvis han bliver ved med at gå i kjole. Blandt børnene på institutionen er det ikke det store problem; de har vænnet sig til, at Nikolaj "vil være en pige". Pædagogerne er imidlertid bekymrede for Nikolajs udvikling, fordi de ikke mener, at han vil kunne fortsætte sin opførsel i børnehaveklassen uden at blive drillet, og at han derfor hellere gradvis må indstille sig på, at han ikke kan optræde i pigetøj i skolen.

Institutionens leder er uenig i, at man skal "tvinge" Nikolaj til at gå i drengetøj. Hun tager kontakt med Nikolajs mor, der er enig med hende i, at tvang ikke nytter; ligesom de er enige om, at man aktivt skal søge at dæmpe drillerier mod Nikolaj. Nikolaj får således lov til fortsat at gå i kjole i institutionen. På forespørgsel fra lederen siger moderen, at hun tror, at det kun vil skade Nikolaj, at blive henvist til psykolog, fordi han er så optaget af sin "pigeside".

Case: Karl Emil, to et halvt år

Karl Emil har i tre måneder gået i vuggestue, på Kaninstuen. På stuen er der 22 børn.

Karl Emils forældre er veluddannede; personalet opfatter dem som søde, engagerede i deres barn og optaget af, hvad der sker i vuggestuen. De har været meget tilfredse med Karl Emils indkøring.

Karl Emils mor, *Rikke*, er meget optaget af, hvordan dagen forløber i vuggestuen, og især hvordan de spiser frokost. *Rikke* mener, at det er svært for Karl Emil at blive siddende på sin plads, mens de andre børn spiser færdig. Allerede da Karl Emil skulle begynde, talte hun med personalet om, hvordan de spiste frokost. Hun spørger dagligt, hvordan frokosten er forløbet. Hun mener ikke, at det er et rimeligt krav til Karl Emil, at han skal sidde ned så længe. Hun har sagt: "Han er en meget aktiv dreng", "Han kan ikke forstå hvorfor" og "Nogle børn spiser jo meget langsomt".

På stuen har de den politik, at børnene begynder og slutter frokosten sammen. Pædagogen ANNI har haft flere samtaler med *Rikke* om dette, og *Rikke* har også været med til frokosten. Hun har i den forbindelse sagt, at Karl Emil efter hendes mening bliver urolig og frustreret over, at der stilles krav til ham om at blive siddende på sin plads.

Pædagogerne har forklaret *Rikke*, at det efter deres mening er vigtigt, at der er ro ved måltidet, fordi alle børn skal have tid til at spise uden at blive distraheret af, at andre børn forlader måltidet, før de er færdige med at spise. De foreslår *Rikke*, at hun laver Karl Emils madpakker mere spændende. De siger også til *Rikke*, at de godt kan se, at Karl Emil ikke er vant til at få at vide, at han skal blive siddende ved bordet sammen med de andre børn, men at det efter deres mening er et spørgsmål om en kortere periode, så vil han sagtens kunne finde ud af det.

Rikke lytter til pædagogernes forklaringer, men pædagogerne kan se, at hun ikke er enig, og at hun stadig er utilfreds med, at de ikke tager hensyn til hendes ønsker om, at Karl Emil får lov til at gå fra bordet.

Pædagogerne er ved at være trætte af at tale med *Rikke* om Karl Emils frokost.

Datamaterialet

Datamaterialet til sammenligning af pædagogers og forældres holdninger stammer dels fra en undersøgelse af pædagogers holdninger gennemført i 2009 (Ejrnæs & Monrad 2010) og dels fra en undersøgelse af pædagogers og forældres holdninger gennemført i efteråret 2010. Datamaterialet, der anvendes i denne artikel, stammer således fra tre stikprøver: to stikprøver udtrukket af Danmarks Statistik i efteråret 2010 (en af pædagoger og en af forældre) og en stikprøve af pædagoger, der blev indsamlet til temadage i et repræsentativt udsnit af kommuner i foråret 2009. Vi beskriver nedenfor de tre stikprøver.

Datamaterialet, der er indsamlet af Danmarks Statistik (om forældre og pædagoger) består af svar på et web-baseret spørgeskema med en telefonisk og postbaseret reminder. Datamaterialet fra forældrene består af svar på to lange vignetter (Nikolaj- og Karl Emil-casen) og en række baggrundsspørgsmål. Udvalgelseskriterierne for stikprøven af forældre er, at man har barn (også bonusbarn og plejebarn) i alderen 0-10 år, som bor hos respondenterne i hvert fald noget af tiden, samt at man ikke er pædagog med arbejde i en daginstitution for børn på 0-10 år. 511 forældre besvarede spørgeskemaet, hvilket gav en svarprocent på 50,6 %. Dette er en forholdsvis lav svarprocent, men det er forventeligt, når målgruppen består af småbørnsforældre, som almindeligvis har en travl hverdag. Da irrelevante besvarelser var frasorterede, havde vi en stikprøve på 484 forældre. Stikprøven af forældre består af 47,5 % mænd og aldersfordelingen er 21-66 år med et gennemsnit på 38 år.

Datamaterialet fra pædagogerne, der er indsamlet af Danmarks Statistik, består af pædagogers svar på spørgsmål vedrørende to lange vignetter, fire korte vignetter og en række baggrundsspørgsmål. I denne artikel indgår kun besvarelserne vedrørende Nikolaj-casen, som også indgik i forældreskemaet. Udvalgelseskriterierne for stikprøven af pædagoger er, at man er uddannet pædagog og har arbejde som pædagog i en daginstitution for børn på 0-10 år inden for normalområdet (vuggestue, børnehave, integreret institution eller SFO/fritidshjem). 427 personer besvarede spørgeskemaet, hvilket gav en svarprocent på 67 %. Da irrelevante besvarelser var frasorteret, havde vi en stikprøve på 332 pædagoger, der levede op til udvalgelseskriterierne. Stikprøven er stratificeret på køn, og den består derfor af 50 % mænd, fordi vi var interesserede i at undersøge, om køn har betydning for pædagogers holdninger. Aldersfordelingen i pædagogstikprøven er 26-64 år med et gennemsnit på 44 år.

Vi valgte at lade spørgeskemaerne til forældre og pædagoger, der blev distribueret af Danmarks Statistik, indeholde en fælles vignette (Nikolaj-casen) til brug for direkte sammenligning af forældrenes og pædagogernes svar. Vi anvendte tillige data fra 2009-undersøgelsen af pædagogers holdninger til at belyse pædagogers stillingtagen til Karl Emil-casen for at kunne foretage endnu en sammenligning mellem pædagogers og forældres holdninger. 2009-undersøgelsen af pædagogers holdninger er gennemført ved, at der blev foretaget et tilfældigt udtræk af 10 kommuner, hvor pædagoger blev inviteret til at deltage i en gratis temadag. Alle deltagere i temadagene besvarede spørgeskemaet på stedet. Der er en relativt høj grad af selvselektion til deltagelsen i temadagene. Stikprøven består af 315 uddannede pædagoger, der arbejder i vuggestue, børnehave og integreret institution. Da spørgeskemaet bestod af 12 vignetter og skulle besvares under begrænset tid besvarede kun 229 pædagoger Karl Emil-casen. I denne stikprøve er 4,8 % mænd, og aldersfordelingen er 24-62 år med et gennemsnit på 41 år.

Sammenligningen af pædagoger og forældre i Nikolaj-casen er således baseret på de to stikprøver, der blev udtrukket af Danmarks Statistik, mens

sammenligningen i Karl Emil-casen er baseret på forældrestikprøven fra Danmarks Statistik og 2009-undersøgelsen af pædagogers holdninger. Pædagogrespondenternes svarmønster i 2009- og 2010-undersøgelsen i forhold til Nikolaj-casen er imidlertid meget overensstemmende, selvom kun 4,8 % af pædagogrespondenterne er mænd i 2009-undersøgelsen.² Pædagogrespondenternes køn viste sig at have meget lille betydning.³ Den forskellige kønsfordeling i de to stikprøver forhindrer derfor ikke sammenligning.

Nikolaj – en dreng der går med kjole

Nikolaj-casen rummer problematikker omkring køn, afvigelse og stempling. Det er spørgsmål, hvor både forskelligheder i viden mellem pædagoger og forældre og værdikonflikter kan forventes at gøre sig gældende. Når det gælder overordnede holdningsmønstre, er det tydeligt, at der både blandt pædagoger og forældre er dels spørgsmål, hvor der er næsten total enighed og dels spørgsmål, hvor der er uenighed eller næsten total uenighed (se tabel 1), her er begge grupper altså splittede holdningsmæssigt. Det er overvejende i forhold til de samme spørgsmål, at pædagoger og forældre er splittede. Der er en svag tendens til, at pædagoger i denne case er mere enige internt i gruppen, end forældrene er det.

Tabel 1:

Enighed og uenighed blandt forældre og blandt pædagoger i Nikolaj-casen (antal spørgsmål)

	Næsten total enighed 90 % eller derover er enige	Enighed 80-89 % er enige	Mellem 70-79 % er enige	Uenighed 60-69 % er enige	Næsten total uenighed 50-59 % er enige
Forældre	2	2	5	5	2
Pædagoger	3	6	2	4	1

I Nikolaj-casen er de samme holdningsmæssige tendenser i høj grad til stede blandt både pædagoger og forældre. Holdningsforskellene mellem pædagoger og forældre i denne case ligger således mellem 0,5-18,4 procentpoint med en gennemsnitlig holdningsforskel på 7 procentpoint. I 7 ud af 16 spørgsmål ligger holdningsforskellen under 5 procentpoint, mens den kun i 2 spørgsmål er over 15 procentpoint. De små forskelle er ikke udtryk for en udbredt enighed blandt forældre og pædagoger. Begge grupper er bare internt splittede i nogenlunde samme omfang. Både blandt pædagoger og forældre er der således uenighed om, hvorvidt Nikolaj må gå med kjole i børnehaven og skolen (selv om pædagoger i lidt højere grad vil lade Nikolaj gå med kjole i

børnehaven). En dreng, der går med kjole, fremstår altså som et spørgsmål, der er stor uenighed om inden for begge grupper. I denne case er holdningsmønstrene for henholdsvis pædagoger og forældre generelt så ensartede, at det ikke giver mening at tale om værdikonflikter imellem de to grupper. Snarere tyder resultaterne på, at værdikonflikter omkring køn og afvigelse gør sig gældende generelt i befolkningen uafhængigt af professionel tilknytning.

Når vi ser på holdningerne til lederens håndtering af situationen, er de overordnede tendenser relativt ens i de to grupper. Der er overvejende tilslutning til, at der bør opsøges specialviden, og at det skal diskuteres, om det er skadeligt for Nikolajs udvikling at gå med kjole. Her ønsker begge grupper altså en pædagogisk praksis baseret på ekspertviden. Samtidig er der i begge grupper stor tilslutning til inddragelse af både pædagoger og barnets forældre, mens andre børns forældre kun i ringe grad ønskes inddraget. Dette spørgsmål opfattes således ikke som et kollektivt anliggende, men som forældrenes og fagpersonernes anliggende. Særligt blandt pædagogrespondenterne ønskes tillige faglig diskussion blandt pædagogerne i institutionen. 65 % af forældrene og 83,4 % af pædagogerne mener, at lederen bør tage en diskussion med pædagogerne om, hvorvidt Nikolajs opførsel kan give ham problemer. Her finder vi den største holdningsforskel mellem pædagoger og forældre i Nikolaj-casen (18,4 procentpoint). Selvom forskellen i procentpoint er forholdsvis stor og statistisk højsignifikant, er det dog stadig tvivlsomt, om forskellen er *praktisk* signifikant,⁴ idet majoriteten inden for begge grupper mener det samme, og den beregnede forekomst af pædagoger og forældre, der er enige, er næsten den samme som enigheden inden for hver gruppe betraget for sig.

Også i Karl Emil-casen ønsker en større andel af pædagoger (80,9 %) end af forældre (56,5 %), at pædagogerne diskuterer sagen i personalegruppen. Disse holdningsforskelle er interessante, da de kan være udtryk for, dels at nogle forældre oplever, at disse diskussioner beslaglægger pædagogtid, som efter forældrenes mening kunne være bedre anvendt på omsorgen for børnene, som for mange forældre er deres primære interesse i forhold til daginstitutionen, dels at forældrene mangler viden om, at det er almindelig praksis at foretage faglige diskussioner i pædagogisk arbejde. Resultaterne viser i hvert tilfælde, at forældre ikke nødvendigvis vil støtte pædagogers ønsker om tid til faglige diskussioner, og denne tendens kan selvfølgelig blive en kilde til irritation, mistillid og konflikt mellem pædagoger og forældre.

Ser vi på de overordnede forskelle i håndteringen af, at Nikolaj går med kjole, vil forældrene i højere grad end pædagogerne lade lederen indskærpe, at forældrene skal respektere, at Nikolaj går med kjole, de vil i højere grad inddrage eksterne samarbejdsparter i beslutningen (lederen af SFOen og den kommende klasselærer), de vil i mindre grad overtale til inddragelse af psykolog, og de vil i mindre grad opsøge specialviden og lægge op til faglig diskussion blandt pædagogerne. Flere af disse forskelle er forståelige ud

Tabel 2: Svarfordeling Nikolaj-casen	Procent "ja"/ har markeret svarmuligheden ⁺		Forskel mellem forældre og pædagoger i procent- point	Antal svar		Beregnet forekomst af enighed mellem pædagoger og forældre i procent
	Forældre (F)	Pædagoger (P)		F	P	
N1. Mener du, at Nikolaj skal have lov til at gå med kjole til daglig i børnehaven?	58,0	69,3	11,3**	412	300	53,1
N2. Mener du, at Nikolaj skal have lov til at gå med kjole til daglig, når han kommer i skole?	34,6	38,4	3,8	407	292	53,6
N3. Hvad bør lederen gøre? ⁺						
a. Undlade at tage hensyn til de andre forældres holdninger	24,0	22,6	1,4	400	301	64,2
b. Indkalde til et forældremøde og informere forældrene om, at de må respektere, at Nikolaj går med kjole	20,5	14,0	6,5*	400	301	71,2
c. Indkalde til et forældremøde og diskutere med forældrene om, hvordan institutionen bør forholde sig til, at Nikolaj går med kjole	18,3	12,0	6,3*	400	301	74,1
d. Undlade at tage hensyn til pædagogernes holdninger	4,0	0,3	3,7**	400	301	95,7
e. Bede pædagogerne respektere Nikolajs og hans mors holdning og bede dem om at få forældrene til de andre børn til at gøre det samme	46,0	46,5	0,5	400	301	50,3
f. Tage en diskussion med pædagogerne om, hvorvidt det kan være skadeligt for et barns udvikling, at det får lov til at opføre sig som Nikolaj	65,0	83,4	18,4**	400	301	60,0
g. Opsøge specialviden om denne form for adfærd	80,5	91,7	11,2**	400	301	75,4
h. Overtale moderen til, at institutionen kan henvise Nikolaj til psykolog, fordi han "vil være en pige"	31,8	39,5	7,7*	400	301	53,8
N4. Mener du, at lederen bør drøfte det med Nikolajs forældre, før hun eventuelt kontakter skole og SFO?	93,9	97,9	4,0**	444	326	92,1
N5. Mener du, at man i forhold til skole og SFO bør drøfte sagen... anonymt? ⁺	37,9	34,9	3,0	425	304	53,7
N6. Mener du, at lederen bør tage kontakt til SFO'en og fortælle om Nikolajs opførsel? (evt. anonymiseret)	77,1	83,5	6,4*	432	309	68,2
N7. Mener du, at lederen af SFO'en bør være med til at bestemme, om Nikolaj i den sidste periode i børnehaven får lov til at gå i pigetøj?	31,4	15,8	15,6**	420	311	62,7
N8. Mener du, at lederen af daginstitutionen bør tage kontakt til skolen og fortælle om Nikolajs opførsel? (evt. anonymiseret)	74,6	77,6	3,0	429	303	63,6
N9. Mener du, at den kommende klasselærer for Nikolaj bør være med til at bestemme, om Nikolaj i den sidste periode i børnehaven får lov til at gå i pigetøj? (evt. anonymiseret)	23,2	12,7	10,5**	423	314	70,0

I alle spørgsmål er respondenterne blevet præsenteret for muligheden for at svare "kan ikke svare". I den ovenstående opgørelse er ubesvarede og "kan ikke svare"-besvarelser ikke medregnet.

⁺ I spørgsmål N3a-h blev respondenterne bedt om at vælge op til fem svarmuligheder i prioriteret rækkefølge. Her angives andelen, der har valgt den givne svarmulighed blandt de fem prioriterede. I spørgsmål N5 kunne respondenterne vælge mellem "anonymt" og "med angivelse af navn", i tabellen fremgår andelen, der har svaret "anonymt".

* p<0,05; **p<0,01

fra pædagogernes sociale position i relation til personale i andre institutioner og deres forsøg på at positionere sig inden for det pædagogiske felt (Prieur 2010:5-6, Hygum 2006:127-133, 175-177). Pædagogerne ønsker i højere grad autonomi over den faglige beslutning, og de ønsker i højere grad viden, faglig diskussion og inddragelse af eksperter. Det er bemærkelsesværdigt, at forældre i højere grad end pædagoger ønsker, at lederen "skærer igennem" i forhold til andre forældre og beder dem respektere, at Nikolaj går med kjole.

Mor synes ikke Karl Emil skal sidde stille

Karl Emil-casen repræsenterer en situation med en konflikt imellem en forælders ønsker og daginstitutionens regler. Denne konflikt kan anskues som både en værdikonflikt (skal børn have lov til at rejse sig, når det passer dem, eller skal de lære at tilpasse sig fælles rammer) og en interessekonflikt (forælderen er optaget af pædagogens omsorg for hendes barn, pædagogerne er optaget af Karl Emil's udvikling og børnegruppens trivsel).

Ser vi i Karl Emil-casen på pædagoger og forældre hver for sig, er det tydeligt, at der inden for begge grupper både er spørgsmål, hvor der er næsten total enighed og spørgsmål, hvor der er uenighed eller næsten total uenighed (se tabel 3). Overordnet er mønsteret her det samme som i Nikolaj-casen. I Karl Emil-casen er det dog i højere grad forskellige spørgsmål, der skaber uenighed blandt pædagoger og blandt forældre end i Nikolaj-casen.

Tabel 3:

Enighed og uenighed blandt forældre og blandt pædagoger i Karl Emil-casen (antal spørgsmål)

	Næsten total enighed 90 % eller derover er enige	Enighed 80-89 % er enige	Mellem 70-79 % er enige	Uenighed 60-69 % er enige	Næsten total uenighed 50-59 % er enige
Forældre	3	3	4	2	2
Pædagoger	4	4	1	2	3

Der er i Karl Emil-casen større holdningsforskelle imellem pædagoger og forældre end i Nikolaj-casen. Forskellen mellem pædagoger og forældre ligger mellem 2,3 og 56,7 procentpoint og er gennemsnitligt på 16 procentpoint. Kun ved to ud af 14 spørgsmål er holdningsforskellen mindre end 5 procentpoint, og der er ved fem spørgsmål en holdningsforskel mellem de to grupper på over 15 procentpoint. Karl Emil-casen rummer således temaer, hvor pædagoger og forældre i større omfang har forskellige holdninger, end det der gør sig gældende i Nikolaj-casen. En forklaring på forskellen mellem holdningsmønstrene i de to cases kan være, at Karl Emil-casen i højere grad tematiserer

konkrete samarbejdsproblemer, hvor forældres og pædagogers positionering og forskellige interesser spiller en rolle, og i mindre grad tematiserer fundamentale værdier, som befolkningen generelt er splittet omkring, som det er tilfældet i Nikolaj-casen. Overordnet mener det store flertal i begge grupper i Karl Emil-casen, at personalet i daginstitutionen *ikke* bør imødekomme moderens ønske. Her ser det altså ud til, at de samme værdier gør sig gældende blandt forældre og pædagoger, selv om forskellige interesser i en del tilfælde i praksis sikkert vil slå ud i forskellige handlinger for pædagoger og forældre. Samtidig er det i begge grupper en udbredt holdning, at personalet i daginstitutioner bør være dialogorienterede i forhold til forældreklager. Det er dog interessant, at pædagogerne er mere tilbøjelige end forældrene til at mene, at pædagogerne bør gå i dialog med moderen og rejse diskussion i personalegruppen på baggrund af moderens kritik. Forældrene er mere tilbøjelige til at ville ignorere moderens kritik, til at fortælle moderen, at hun ikke kan forvente, at der tages individuelle hensyn, til at opfordre moderen til at arbejde med Karl Emils evne til at sidde ved bordet derhjemme og til at orientere forældregruppen bredt om reglerne omkring spisning og begrundelsen herfor. Pædagogerne har således tendens til at være mere dialogorienterede og lydhøre over for moderens kritik end forældrene. Tendensen, til at pædagogresponderne er mere dialogorienterede, viser sig markant ved, at kun et mindretal på 43,5 % af pædagogresponderne mener, at pædagogerne i vignetten bør afvise at tage individuelle hensyn i forhold til moderen, mens et flertal på 75 % af forældreresponderne mener dette. Forskellen på 31,5 procentpoint er den næststørste i materialet, og den beregnede forekomst af enighed mellem pædagoger og forældre er i dette tilfælde 47 %. Det betyder, at sandsynligheden for, at en tilfældig pædagog vil være enig med en tilfældig forælder kun er 47 %. Det skal samtidig bemærkes, at forekomsten af enighed inden for forældregruppen og pædagoggruppen også er relativt lav (henholdsvis 63 % og 51 %). Der er i dette spørgsmål tale om en praktisk signifikant forskel mellem pædagoger og forældre. Denne holdningsforskel kan forklares ud fra pædagogernes professionelle socialisering og professionsetik, hvor inddragelse og dialogorientering er kerneværdier. På dette punkt ser det altså ud til, at pædagogernes professionelle baggrund præger deres holdninger.

Større andele af forældrene end pædagogerne ønsker desuden, at personalet "skærer igennem" og tydeliggør institutionens holdning. Dette kommer tydeligt til udtryk i spørgsmålet, om pædagogerne bør bede lederen fortælle moderen, at der ikke kan tages individuelle hensyn. 75,2 % af forældrene svarer ja, mens kun 18,5 % af pædagogerne svarer ja. Forskellen på 56,7 procentpoint er den største i materialet og er en praktisk signifikant forskel. Den praktiske signifikans fremgår umiddelbart af forskellens størrelse, men implikationerne af denne forskel fremgår tydeligere af, at den beregnede forekomst af pædagoger og forældre, der er enige, kun er 34 %. Dermed er sandsynligheden for, at en tilfældig pædagog er enig med en tilfældig forælder kun 34

% . Der må altså hyppigt eksistere en latent uenighed omkring dette spørgsmål, når pædagoger og forældre mødes. Forekomsten af enighed inden for forældregruppen er 63 %, og den er 70 % inden for pædagoggruppen. Det ser således ud til, at pædagogerne har en anden opfattelse af lederens rolle end forældrene. En sandsynlig forklaring er, at pædagogerne som professionelle har andre idealer for samarbejdet end forældrene. De vægter ligeværdighed i kommunikationen og ønsker ikke at anvende autoritet til at sætte sig igennem over for forældrene. Også her ser den professionelle tilknytning altså ud til at være afgørende.

84,6 % af forældrene og kun 67,7 % af pædagogerne svarer ja til, at pædagogerne bør fortælle moderen, at de også hjemme kunne vænne Karl Emil til at sidde længere ved bordet. Dette spørgsmål afdækker holdningen til, at pædagoger blander sig i forældrenes opdragelse i hjemmet, og det kan derfor forventes, at forældrerespondenterne er afvisende over for en sådan indblanding, men det modsatte gør sig altså gældende.

Ser vi på de overordnede forskelle mellem pædagoger og forældre i casen, viser denne vignetundersøgelse, at forældrene hyppigere er afvisende over for at tage hensyn til vignetmoderens individuelle behov og også ønsker denne afvisning meldt ud til forældrene. Disse holdningsforskelle mellem pædagoger og forældre i synet på relationen mellem individ og kollektiv i daginstitutioner og synet på forholdet mellem daginstitution og hjem er overraskende, da man umiddelbart kunne forvente, at forældrene vil have interesse i stor forældreindflydelse på barnets liv i daginstitutionen. Dette studie viser imidlertid, at eventuelle uoverensstemmelser mellem pædagoger og forældre i forhold til at tage individuelle hensyn ikke skyldes en værdikonflikt, hvor forældrene har specifikke holdninger til, at daginstitutionen bør tage større individuelle hensyn til enkelte børns særlige spisevaner.

I spørgsmålet om inddragelsen af forældregruppen i en åben drøftelse af spisningen i institutionen er både pædagoger og forældre internt delt nærmest lige over holdningsmæssigt. Her er der ikke signifikante forskelle mellem grupperne, men som i Nikolaj-casen er der store holdningsmæssige uenigheder inden for begge grupper.

Konklusion og diskussion

Klassisk er professioner blevet set som kendetegnet ved en bestemt viden, etik og bestemte praksisformer. Vores studie viser, at denne teoretiske forståelse af professioner er uholdbar i det omfang, den giver sig udslag i en antagelse om holdningsmæssig eller faglig enighed i en profession og holdningsmæssig forskellighed fra brugere. I tråd med eksisterende dansk forskning i velfærdsprofessionelles holdninger (fx Ejrnæs 2006, Ejrnæs & Monrad 2010, Nielsen 2012) finder vi store holdningsmæssige splittelser internt blandt praktikere inden for samme profession. Med dette studie udvides den komparative tilgang ved at tilføje en sammenligning af professionelles holdninger og

Tabel 4: Svarfordeling Karl Emil-casen	Procent "ja"/ har markeret svarmuligheden ⁺		Forskel mellem forældre og pædagoger i procentpoint	Antal svar		Beregnet forekomst af enighed mellem pædagoger og forældre i procent
	Forældre (F)	Pædagoger (P)		F	P	
K1. Mener du, pædagogerne bør lytte til Rikke og lade Karl Emil rejse sig fra bordet, inden måltidet, der som regel varer femten minutter, er forbi?	3,6	9,7	6,1**	446	216	87,4
K2. Mener du, at pædagogerne bør: ⁺						
a. Lade Karl Emil tage et stykke legetøj med til bordet	17,0	11,5	5,5	430	226	75,4
b. Opfordre Rikke til at give ham en lille bog eller noget andet med, som han kan sidde med ved bordet	34,2	24,3	9,9**	430	226	58,1
c. Sætte sig ved siden af ham og tale med ham under måltidet	93,7	96,0	2,3	430	226	90,2
d. Lade Karl Emil rejse sig, så snart han er færdig med at spise	7,2	13,3	6,1**	430	226	81,4
K3. Mener du at pædagogerne bør indkalde Karl Emil forældre til et møde, hvis Rikke efter denne episode giver udtryk for mere utilfredshed og brokker sig over andre ting på stuen, som f.eks. at børnene ikke er nok på legepladsen?	79,0	91,7	12,7**	442	217	74,2
K4. Hvad bør pædagogerne gøre på baggrund af Rikkes utilfredshed?						
a. Ignorere Rikkes kritik	17,5	3,2	14,3**	434	217	80,4
b. Fortælle Rikke, at hun ikke kan forvente, at der bliver taget særlige hensyn til enkelte børn vedrørende f.eks. spisning	75,0	43,5	31,5**	420	209	46,8
c. Fortælle Rikke, at de måske også hjemme kunne vænne Karl Emil til at blive siddende disse ca. femten minutter ved bordet	84,6	67,7	16,9**	441	217	62,2
d. Fortælle Rikke, at deres faglige vurdering af hendes barns behov er anderledes end hendes oplevelse som mor	74,5	61,9	12,6**	424	210	55,8
e. Bede lederen om at fortælle Rikke, at stuepædagogerne fastsætter reglerne omkring spisning på stuen, og at hun ikke kan forvente, at der kan tages individuelle hensyn i en sådan sag	75,2	18,5	56,7**	427	205	34,1
f. Drøfte reglerne omkring spisning i personalegruppen	56,5	80,9	24,4**	441	215	54,0
g. Udsende en orientering til forældrene om reglerne omkring spisning og den pædagogiske begrundelse for disse	65,3	49,8	15,5**	432	201	49,9
h. Sætte punktet: Hvordan skal spisningen på Kaninstuen foregå? på dagsordenen for det næste forældremøde	49,2	52,8	3,6	433	214	50,0

I alle spørgsmål er respondenterne blevet præsenteret for muligheden for at svare "kan ikke svare". I den ovenstående opgørelse er ubesvarede og "kan ikke svare"-besvarelser ikke medregnet.

⁺ I spørgsmål K2a-d blev respondenterne bedt om at vælge op til fem svarmuligheder i prioriteret rækkefølge (de fire angivne svarmuligheder samt "andet"). Her angives andelen, der har valgt den givne svarmulighed ud af dem, der overhovedet har foretaget prioriteringen.

* p<0,05; **p<0,01

brugernes holdninger. Det viser sig her, at de professionelle pædagogers holdningsmønster med hensyn til langt de fleste af de undersøgte spørgsmål ligner småbørnsforældrenes holdningsmønster. Der er kun få praktisk signifikante forskelle mellem holdningerne i de to grupper. Majoriteten af både forældre og pædagoger har ens holdninger til en række vigtige spørgsmål; og med hensyn til andre holdninger er begge grupper opdelt holdningsmæssigt på næsten samme måde. Pædagogers holdninger til en række vigtige pædagogiske spørgsmål står derfor kun sjældent i noget modsætningsforhold til forældrenes holdninger, og det giver derfor ikke mening at tale om en værdikonflikt mellem professionelle og brugere. Dette resultat er ikke i overensstemmelse med, hvad man skulle forvente på baggrund af hverken organisations- eller professionsteoretiske overvejelser. Det er heller ikke i overensstemmelse med den Bourdieusinspirerede teoridannelse, der lægger stor vægt på strukturelle forholds betydning for de professionelle pædagogers kapital-sammensætning og habitus og på disse forholds betydning for rekruttering og positionering inden for det pædagogiske felt. Endelig er det i uoverensstemmelse med en anden Bourdieusinspireret tilgang, der lægger stor vægt på en særlig symbolsk kapital og doxa inden for det pædagogiske felt. Alle disse tilgange har en tendens til at fremhæve mekanismer, der skulle føre til forholdsvis ensartede holdninger hos pædagoger. Holdninger, som på baggrund af selv-selektion til professionen, sekundær socialisering, doxiske antagelser i professionen og viden kunne forventes at adskille sig fra brugernes holdninger.

I eksisterende dansk forskning findes der allerede brud med traditionelle professionsopfattelser (se fx Weber 2004). Brodersen (2009) foreslår med begrebet "felt for velfærdsarbejde", at der blandt lærere, pædagoger, sygeplejersker og socialrådgivere er en række fællestræk, og at man ikke bør tage for givet at de enkelte professioner er "autonome grupper, hvis praksis er styret af unikke principper" (Brodersen 2009:44). Vi har i denne artikel ikke undersøgt forskellene mellem velfærdsprofessioner, men derimod mellem en særlig velfærdsprofession og dens brugere og må i tråd med Brodersen understrege det frugtbare i ikke at tage skellet mellem en profession og dens omgivelser for givet. En velfærdsprofession har dog ikke bare lighedstræk med andre velfærdsprofessioner. Vores resultater indikerer, at professionsgruppen har mange enigheder internt i gruppen, men også afgørende uenigheder. Det mest bemærkelsesværdige er imidlertid, at samme mønster af enigheder og uenigheder genfindes i brugergruppen.

På den baggrund foreslår vi, at man inden for sociologien genovervejer strukturelle forholds betydning for dannelsen af særlige professionsspecifikke holdninger og i større omfang undersøger, hvordan de enkelte professionelle pædagogers habitus er præget af deres unikke livsbane. Således at det kan påvises, hvordan overordnede strukturelle forhold gennem fx oprindelsesfamiliens klassetilhørsforhold, unikke arbejds erfaringer fra både pæda-

gog- og andet arbejde og følelsesmæssige oplevelser samt professionsspecifik viden har betydning for holdningen til præcis den beskrevne situation. For forældrene til børnene i daginstitutionerne kan de første tre påvirkningsforhold forventes at være de samme. Derimod har forældrene ikke samme pædagogiske viden. Men de empiriske resultater tyder på, at dette forhold ikke betyder ret meget i forhold til den række af påvirkninger, der medvirker til at skabe en holdningspluralisme omkring centrale værdispørgsmål og pædagogiske spørgsmål. Dette skyldes sandsynligvis, at pædagogisk arbejde ofte vedrører grundlæggende værdispørgsmål, som der generelt i befolkningen er uenighed om.

Selvom vores overordnede konklusion er, at pædagoger og forældre har nogenlunde de samme holdningsmønstre, hvad angår specifikke spørgsmål i det pædagogiske arbejde med børn i daginstitutioner, så er der undtagelser. I undersøgelsen har vi således afdækket to praktisk signifikante holdningsforskelle mellem pædagoger og forældre, og disse vedrører i begge tilfælde spørgsmålet om individuel hensyntagen over for regelfastsættelse i Karl Emil-casen. I begge tilfælde er forældrene langt mere indstillede på, at der skal være retningslinjer og topstyring fra daginstitutionens side, og at der ikke skal tages individuelle hensyn, mens pædagogerne i højere grad tænker i lydhørhed og dialog med forældrene. I forhold til disse spørgsmål adskiller pædagogers og forældres holdninger sig markant fra hinanden, og man kan tale om, at der eksisterer en latent uenighed mellem pædagoggruppen og forældregruppen, der kan være både teoretisk og praktisk fagligt interessant at undersøge og analysere nærmere. Tager man udgangspunkt i pædagogers faglighed, kan forskellen skyldes pædagogernes professionelle viden om menneskers forskellighed og deres helhedssyn, der giver dem grundlag for at sætte sig ind i forskellige forældres habitus og deraf følgende synspunkter og gå i dialog med dem, mens forældre i højere grad vil være tilbøjelige til at afvise synspunkter, der er i strid med deres habituelle baggrund.

En anden interessant forskel mellem pædagoger og forældre viser sig ved, at der i begge cases er en tendens til, at forældrene i mindre omfang end pædagogerne ønsker, at de praktisk pædagogiske spørgsmål gøres til genstand for diskussion i personalegruppen. Denne latente uenighed kan være forårsaget af såvel videns- som interesseforskelle. Forældrene kan have mindre viden om nødvendigheden af refleksion og diskussion for pædagogers faglighed. Forældrene kan også have en interesse i, at pædagogerne bruger så meget tid på det praktiske arbejde med børnene som muligt, mens pædagogerne har interesse i faglig kvalificering. Undersøgelser af baggrunden for forældres og pædagogers holdninger til disse spørgsmål vil være vigtige for både udviklingen af kvaliteten af det pædagogiske arbejde og for forældrenes tilfredshed med pædagogernes arbejde.

I denne artikel har vi sat fokus på holdningsmæssige ligheder og forskelligheder mellem pædagoger og forældre. I den sammenhæng er det væsent-

ligt, at mødet mellem forældre og pædagoger i velfærdsstatsligt regi kan forventes at adskille sig fra mødet mellem en række andre velfærdsprofessioner og deres brugere. Det skyldes bl.a., at pædagogprofessionens magt og status i forhold til forældrene, særligt ressourcestærke forældre, er anderledes end i velfærdsprofessioner, som i forhold til brugerne har større magt og/eller status, fx socialrådgivere, fængselsbetjente og pædagoger inden for voksenområdet. Her er det interessant, at pædagoger i høj grad har fædre, der er faglærte eller ufaglærte arbejdere (Harrits & Olesen 2012:72), og at pædagogprofessionen har forholdsvis lav prestige (se også Harrits 2011).

De holdningsmæssige uenigheder internt i begge grupper er væsentlige at hæfte sig ved, og her mener vi, at holdningsmæssige uenigheder som udgangspunkt kan være udviklende for både pædagoger og forældre. Det kan dog være frugtbart for samarbejdet, at både professionelle og forældre er opmærksomme på, at holdningsmæssige uenigheder eksisterer internt i deres "egen gruppe", og at der generelt ikke er store forskelle mellem forældre og pædagoger. Når både pædagoger og forældre i flere tilfælde er internt splittede holdningsmæssigt, kan den holdningsmæssige differentiering blandt pædagogerne indbyrdes derfor anses som direkte fordelagtig for mødet mellem pædagoger og forældre. At pædagoger har forskellige holdninger omkring væsentlige pædagogiske spørgsmål, som også forældrene er uenige om, betyder nemlig, at forældrene i daginstitutionen vil have større sandsynlighed for at møde pædagoger, der har forståelse for deres standpunkter.

Noter

Projektet er finansieret af en forskningsbevilling fra BUPL.

Vi vil gerne takke de anonyme bedømmere og redaktionen for deres konstruktive kommentarer.

1. Vi anvender her Auberts (1963) opdeling i to forskellige konflikttyper: interessekonflikt (competing interests) og værdikonflikt (dissensus), en skelnen, som er skitseret som en frugtbar tilgang til en casebaseret analyse af moralske og etiske dilemmaer og konflikter i virksomheder (Brinkmann & Ims 2004).

2. Da Nikolaj-vignetten både indgik i 2009-undersøgelsen og i datamaterialet på pædagoger indsamlet af Danmarks Statistik i 2010, har vi mulighed for at se, om pædagogerne i de to stikprøver er holdningsmæssigt forskellige. Foretages denne sammenligning, er der signifikante forskelle i 7 ud af 16 spørgsmål. I gennemsnit er holdningsforskellen mellem de to stikprøver dog kun omkring 6 procentpoint.

3. I 2010-undersøgelsen er der i Nikolaj-casen således ingen kønsforskelle, der er signifikante på et 5 % niveau.

4. Grundige udredninger af forholdet mellem statistisk og praktisk signifikans findes hos Kirk (1996) og Bothe & Richardson (2011). I begge artikler argumenteres der for, at den praktiske signifikans først og fremmest afhænger af forskellenes størrelse.

Litteratur

- Ahrenkiel, Annegrethe; Birger Steen Nielsen, Camilla Schmidt, Finn Sommer og Niels Warring 2012: *Daginstitutionsarbejde og pædagogisk faglighed*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Alexander, Cheryl S. & Henry Jay Becker 1978: "The use of vignettes in survey research". *Public Opinion Quarterly*, 42, 1978:93-104.
- Aubert, Vilhelm 1963: "Competition and Dissensus: Two types of Conflict Resolution". *The Journal of Conflict Resolution*, 7, 1, 1963:26-42.
- Birchall, Elizabeth & Christine Hallett 1995: *Working together in child protection – report of phase two, a survey of the experience and perceptions of the six key professions*. London: HMSO.
- Brinkmann, Johannes & Knut J. Ims 2004: "A Conflict Case Approach to Business Ethics". *Journal of Business Ethics*, 53, 126.
- Brodersen, Marianne 2009: "Fra "professioner "til "felt for velfærdsarbejde"". *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 11, 3, 2009:32-48.
- Bothe, Anne K. & Jessica D. Richardson 2011: "Statistical, practical, clinical, and personal significance: Definitions and applications in speech-language pathology". *American Journal of Speech-Language Pathology*, 20, 2011:233-242.
- Danmarks Statistik 2012: "Børnepasning mv. 2011". *Nyt Fra Danmarks Statistik*, 267.
- Ejrnæs, Morten 2006: *Faglighed og tværfaglighed. Vilkårene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. København: Akademisk forlag.
- Ejrnæs, Morten & Merete Monrad 2010: *Enighed, uenighed og udvikling: Pædagogisk faglighed i daginstitutioner*. København: BUPL.
- Finch, Janet 1987: "The vignette technique in survey research". *Sociology*, 21, 1, 1987: 105-14.
- Fuller, Richard C. & Richard R. Myers 1941: "The natural history of a social problem". *American Sociological Review*, 6, 3, 1941:320-9.
- Gundelach, Peter 2011: *"Små og store forandringer – Danskernes værdier siden 1981"*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, Morten Anker; Brian Høyer Lorentsen, Peter Møller Pedersen og David Thore Gravesen 2010: "Forandringens vinde blæser – pædagoger udfordres". *Social Kritik*, 124, 2010:74-95.
- Harrits, Gitte Sommer 2011: "Professionsfeltet: Sociale relationer og symbolske kampe", i Martin Blok Johansen & Søren Gytz Olesen (red.): *Professionernes sociologi og vidensgrundlag*, 176-193. Aarhus: Via System.
- Harrits, Gitte Sommer & Søren Gytz Olesen 2012: *På vej til professionerne*. Aarhus: Via System.
- Hygum, Erik 2006: *Et professions- og generations-perspektiv på ny skolestart*. Viborg: Forlaget PUC.
- Järvinen, Margaretha 2002: "Mötet mellan klient och system – om forskning i socialt arbete". *Dansk Sociologi*, 13, 2, 2002:73-84.
- Järvinen, Margaretha & Nils Mortensen 2002: "Det magtfulde møde mellem system og klient: teoretiske perspektiver", i Margaretha Järvinen, Jørgen Elm Larsen og Niels Mortensen (red): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

- Kirk, Roger E. 1996: "Practical Significance: A Concept Whose Time Has Come". *Educational and Psychological Measurement*, 56, 1996:746-759.
- Prieur, Annick 2010: "Velfærdsstatens professioner i forandring". *Social Kritik*, 124, 2010:4-22.
- Schultz-Jørgensen, Per & Rikke Skovgaard Christensen 2011: "Den fleksible familie", i Peter Gundelach (red.): *Små og store forandringer – Danskernes værdier siden 1981*, 30-56. København: Hans Reitzels Forlag.
- Taylor, Brian J. 2006: "Factorial surveys: Using vignettes to study professional judgement". *British Journal of Social Work*, 36, 2006:1187-207.
- Thuesen, Frederik 2011: "Et interessant, men ikke nødvendigvis samfundsnyttigt job", i Peter Gundelach (red.): *Små og store forandringer – Danskernes værdier siden 1981*, 57-75. København: Hans Reitzels Forlag.
- Wallander, Lisa 2012: "Measuring social workers' judgements: Why and how to use the factorial survey approach in the study of professional judgements". *Journal of Social Work*, 12, 4, 2012:364-384.
- Weber, Kirsten 2004: "Videnskab eller hverdagsbevidsthed", i Hjort, Katrin (red.): *De professionelle – forskning i professioner og professionsuddannelser*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Williams, Charlotte & Haluk Soydan 2005: "When and how does ethnicity matter? A cross-national study of social work responses to ethnicity in child protection cases". *British Journal of Social Work*, 35, 6, 2005:901-20.